

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
УКРАЇНОЗНАВСТВА

УКРАЇНОЗНАВСТВО

Номер 2
2009

За редакцією Петра Кононенка

КИЇВ – 2009

У К Р А Ї Н О З Н А В С Т В О

Номер 2
2009

Журнал засновано
в лютому 2001 року

Редакційна колегія

Науковий
громадсько-політичний
культурно-мистецький
релігійно-філософський
педагогічний журнал

Scholarly
Political and Public
Cultural and Art
Religious and
Philosophical
Pedagogical Journal

Засновник – Науково-
дослідний інститут
українознавства
Міністерства освіти і
науки України

The founder is the Science
and Research Ukrainian
Studies Institute of the
Ministry of Education and
Science of Ukraine

Видає Науково-дослідний
інститут українознавства
(раз на три місяці)

Published once in three
months by the Science
and Research Ukrainian
Studies Institute

Головний редактор
Петро КОНОНЕНКО,
директор Інституту,
професор, академік,
лауреат Міжнародної
премії ім. Й.Г.Гердера

The chief editor
Petro KONONENKO,
director of the Institute,
professor, academician,
the International
Y.G.Herder prize winner

Заступник головного
редактора Тарас КОНО-
НЕНКО, заступник
директора Інституту з
наукової роботи, доцент,
кандидат філософських
наук

Assistant of the chief edi-
tor Taras KONONENKO,
deputy director of Institute
on scientific work, candydat
nauk, dotsent

Відповідальний секретар Тетяна РЕНКЕ

Видавнича рада

Бандура Г.Г., Бугров В.А., Дяків Р.С., Лукашенко В.В.,
Наливайко С.І., Коротя-Ковальська В.П., Ренке Т. Л.,
Солдатенко В.М., Сніжко В.В., Токар Л.К., Фі-
гурний Ю.С., Шкрібляк П.В., Ярошинський О.Б.

Журнал друкується на підставі свідоцтва серії КВ
№ 4863 від 13.02.2001 р. про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації, виданого
Державним комітетом інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України

Рекомендовано Вченою радою Науково-дослідного
інституту українознавства Міністерства освіти і
науки України (протокол №6 від 26.06.2009 р.)

Науково-дослідний інститут українознавства
Міністерства освіти і науки України
м.Київ, вул. Ісаакяна, 18
тел.: 238-05-43
www.rius.kiev.ua
e-mail: journal@rius.kiev.ua

Електронне наукове фахове видання
«Українознавство» відповідно до рішення Вченої ради
(протокол № 3 від 31.10.05) щодо поширення журналу в
мережі Інтернет розповсюджується за адресою
<http://www.ualogos.kiev.ua>

©Науково-дослідний інститут українознавства
Міністерства освіти і науки України, 2008

КОНОНЕНКО П. П. – голова колегії

Багров М.В., член-кореспондент НАН України,
доктор географічних наук, академік
Баран В.Д., член-кореспондент НАН України,
доктор історичних наук, професор,
Баранівський В.Ф., доктор філософських наук,
професор
Болюбаш Я.Я., доцент, директор Департаменту
вищої освіти МОН України
Борисенко В.К., доктор історичних наук, професор
Вакарчук І.О., доктор фізико-математичних наук,
професор
Грицик Л.В., доктор філологічних наук, професор
Денисенко А.В., кандидат історичних наук
Дробноход М.І., доктор геолого-мінералогічних
наук, професор
Єрмоленко С.Я., доктор філологічних наук, про-
фесор
Жебровський Б.М., кандидат педагогічних наук
Ідзьо В.С., доктор історичних наук, академік
Калакура Я.С., доктор історичних наук, професор
Качкан В.Т., доктор філологічних наук
Кожоляно Г.К., доктор історичних наук, професор
Козлов А.В., доктор філологічних наук, професор
Кононенко Т.П., кандидат філософських наук
Коцур В.П., доктор педагогічних наук
Крисаченко В.С., доктор філософських наук,
професор
Мокренко А.Ю., професор національної музичної
академії України ім. П.І. Чайковського
Надольний І.Ф., доктор філософських наук, про-
фесор
Недюха М.П., доктор філософських наук, професор
Пономаренко А.Ю., кандидат філологічних наук
Прадід Ю.Ф., доктор філологічних наук, професор
Сазоненко Г.С., кандидат педагогічних наук
Свіженко В.О., доктор біологічних наук
Степаненко М.І., доктор філологічних наук,
професор
Степико М.Т., доктор філософських наук, професор
Стріха М.В., доктор фізико-математичних наук
Толстоухов А.В., доктор філософських наук
Федоренко Є.В., доктор філології, професор,
академік
Філіпчук Г.Г., доктор педагогічних наук, професор,
академік АПН України
Чередниченко О.І., доктор філологічних наук,
професор
Шевченко В.П., академік НАН України, доктор
фізико-математичних наук
Ятченко В.Ф., доктор філософських наук

*Редакція залишає за собою право на мовности-
лістичне редагування рукописів і передруків відпо-
відно до норм чинного Правопису, яке не змінює
позиції автора. Наукові статті в галузі історичних
наук зараховуються як фахові згідно з постановою
Президії ВАК від 10.12.2003 року № 2-05/10, нау-
кові статті в галузі філософських наук зараховують-
ся як фахові згідно з постановою Президії ВАК від
8.06.2005 року № 4-05/5*

*Автор несе відповідальність за фактичний вик-
лад матеріалу*

ЗМІСТ

КОЛОНКА РЕДАКТОРА

Кононенко П., Кононенко Т. Українознавство в системі освіти (Доповідь на науково-практичній конференції за участю членів Міжнародної ради з питань освіти, науки, культури, державотворення. 23 квітня 2009 р. (м. Київ).....8
Звернення до Президента України В. Ющенка..... 19

Розділ I ЛЮДИНА І ЇЇ СПРАВА

Фігурний Ю. Етнонацієтворча діяльність гетьмана Павла Скоропадського в українознавчому вимірі...26
Фігурний Ю. Роман Шухевич – визначний український державний, військовий і політичний діяч (До 100-річчя від дня народження).....32
Касян Л. Художньо-біографічна проза Богдана Певного.....35
Андрейків В. Політична діяльність Ю. Романчука наприкінці 80-х – на початку 90-х років XIX ст. 38
Кононенко П. Теорія і практика Петра Сікорського.....42

Розділ II ПАРАДИГМИ СУЧАСНОЇ НАУКИ. МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Кононенко Т. Філологічна складова в українознавчо-філософському дослідженні. Означення системних вимог.....46
Чирков О. Методологічний семінар.....50

Розділ III ІСТОРІЯ. ТЕОРІЯ. МЕТОДОЛОГІЯ

Передерій І. Дипломатична діяльність В'ячеслава Липинського в українських урядах Гетьманату Павла Скоропадського та Директорії.....52
Тимошенко В. У лещатах двоголового орла (Овруцька околиця шляхта в XIX – на початку XX ст.)...55
Шаравара Т. Радянська історіографія 1920 – 1960-х років про причини та наслідки селянської реформи 1861 року в Україні.....59
Шаригіна О. Створення та розвиток науково-технічної бази морського транспорту (друга половина XIX – початок XX ст.) 63
Пасемко І. «Віденська відсіч» і Юрій-Франц Кульчицький.....67
Машкова Г. Підготовка кадрів вищої кваліфікації з українознавства в Науково-дослідному інституті українознавства МОН України.....72
Краснодемська І. Історіографія розвитку українознавчої думки вчених української діаспори (XX ст.)...74
Лісовенко Т. Хронологія створення кормороздавачів вітчизняного виробництва.....82

Розділ IV ОСВІТА

Касян Л. Міжнародний конкурс з українознавства – 2009. Досягнення та перспективи.....88
Фігурний Ю. Учнівська молодь – майбутнє Української Самостійної Соборної Держави. Аналітичне осмислення підготовки, проведення, підсумків та перспектив III Міжнародного конкурсу з українознавства (Київ, березень 2009 р.).....91

Фесік О. Освіта та родинне виховання очима школярів (Аналіз учнівських конкурсних робіт).....96
Касян Л., Семенюченко О. Конкурсні письмові завдання з українознавства.....98
Пономаренко Р. Колективізація і голодомор у Степківці.....101
Карабанович Ю. Трагедія українців Закарпаття: історія, суть, наслідки.....106
Смець М. Внутрішня та зовнішня політика Петра Конашевича-Сагайдачного.....116
Міняйло С. Навчально-методичне забезпечення українознавства у вищих навчальних закладах України.....124
Присяжна Т. Теоретико-методичні засади викладання українознавства в початковій школі.....126
Левчишена О. Вища школа України на сучасному етапі розвитку в контексті регуляторної політики держави.....128
Ціборовський О. Українські лікарі XVIII – початку XIX ст. як організатори медичної освіти і науки, медичної справи та предтечі соціальної медицини в Російській імперії.....133
Ярошинський О. «Українознавство в системі освіти і науки»: всеукраїнська науково-практична конференція в Науково-дослідному інституті українознавства (23 квітня 2009 р.).....142

Розділ V МОВА І МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ

Єрмоленко С., Попель С. У вінок Степанові Руданському.....148
Лучканин С. Класична філологія в Україні: історична ретроспектива на тлі суверенності й самобутності української культури.....152
Карпенко Н. Особливості класичного підходу до дослідження феномену мови.....158
Чемеркін С. Українська мова на веб-сторінках лідерів українського Інтернету.....162
Кравченко О. «Мова. Інформація. Соціум».....166

Розділ VI УКРАЇНСЬКА СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНА ДУМКА

Україна у світовому часопросторі: вчора, сьогодні, завтра.....168
Петрук Н. Українська національна еліта як носій національної ідеї.....171
Ковпак Л. Соціальний розвиток України та процеси євроінтеграції: демографічний аспект (1991 – 2008 роки).....175
Крисаченко В., Дякова О. Інтеграція кримських татар в українське суспільство: проблеми і перспективи.....179
Баранов В. Шевченко і ми.....184

Розділ VII УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА КУЛЬТУРА

Коротя-Ковальська В. Національна культура в українознавстві.....192
Соколовська К. Творчі пошуки режисера В. Василька та їх втілення в українських театрах (1920–1925)..194
Дем'яненко Б. Інтонційний запас української музики – єдність народнопісенної та професійної музичної творчості (на прикладі «Тріо для двох скрипок і альту» М. Лисенка).....197
Тарасенко І. Культура як знакова система.....202
Гоцалюк А. Стародавня народна творчість – первісне джерело пізнання української праісторії (на прикладах обрядових пісень весняного циклу)..206

Розділ VIII УКРАЇНА – ЕТНОС

Баран В. Археологічні дослідження давнього Галича.....	210
Наливайко С. «Східний слід» у передісторії Русі (в контексті походів Русі IX – X ст. на Каспій).....	214
Шостак М. Утворення Києво-Руської держави в працях співробітників Науково-дослідного інституту українознавства МОН України.....	219
Чирков О. Антропологічне вивчення української людності – важлива складова українознавства...225	
Лебедева О. Проблема походження українського етносу в українознавчому дослідженні Петра Кононенка і Тараса Кононенка «Український етнос: генеза і перспективи».....	228
Мартинюк О. Зовнішні міграції в етногенетичних процесах на території Західного Полісся і Західної Волині (римський період епохи заліза).....	231
Трачук О. Залізо у венедрів, антів та склавинів...235	
Кононенко М. Науково-технічний рівень часів Київської Русі та українського козацтва. Постаті...241	
Турпак Н. «Українська душа» у пошуках відповіді на виклики сучасної доби.....	247
Левченко А. Українська ідентичність у процесах націєтворення (XVII – XVIII ст.).....	251
Пасемко І. Українське Трипілля – свідчення про старожитні поселення в Україні.....	253
Зеленчук Я., Григорчук П. З історії музею Гуцульщини в Жаб'є – Ільцях.....	255
Зеленчук І. Цінність дикої природи і традиційного гірського господарства гуцулів високогірної частини Верховинщини.....	260
Лебедев В. Бердичівщина як об'єкт українознавчих досліджень.....	264

Розділ IX УКРАЇНА І СВІТ

Маломуж М. Розсекречення архівних матеріалів української зовнішньої розвідки як важлива складова відтворення національної пам'яті.....	268
---	-----

Івашина Н. Візит делегації Науково-дослідного інституту українознавства МОН України на чолі з академіком П. Кононенком до США (24 березня – 1 квітня 2009 р.).....	273
Івашина Н. Українознавчі дні в Америці.....	278
Кононенко Т., Івашина Н. Підготовка до публікації паризьких рукописів Нестора Махна.....	282
Істоміна Н. IX Міжнародний семінар «Україна і Росія: динаміка кроскультурних взаємовідносин»...283	
«Україноство у світі: Україна є там, де живуть українці».....	285
Кравченко О. З історії розвитку шкіл українознавства в США.....	287
Гальчинський В. Українська діаспора Аргентини в 2-й половині ХХ ст.	292
Левітас Ф., Котюк В. Історія євреїв України...294	
Амирэджіби Н., Наскидашвили Н. Проблема релігійного мистицизму в художественно-філософській літературі.....	298
Лебединская Т., Каров А. Петербургский Цензурный Комитет о «Мертвых душах» Н. Гоголя....302	
Губський С. Фастівщина пам'ятає... ..	303

Розділ X РЕЦЕНЗІЇ, ПРЕЗЕНТАЦІЇ

Фігурний Ю. «Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства» – дієвий і конструктивний засіб фахового осягнення професійних знань про Україну, українців і світове українство у цивілізаційному часопросторовому розвитку (До 5-річчя виходу в світ першого тому).....	306
Фігурний Ю. Цинічне нищення української та національної ідентичності (Роздуми вченого-українознавця над кінофільмом Володимира Бортка «Тарас Бульба» й однойменною повістю Миколи Гоголя (перша і друга редакції).....	311
Пасемко І. «Українська мова в Советській Україні» (До 40-річчя виходу однойменної книжки Романа Смаль-Стоцького).....	316
Недюха М. Новітні теоретико-методологічні підвалини українознавства як науки.....	320

Викладання українознавства (варіативна складова навчального плану) у 2008–2009 навчальних роках у загальноосвітніх навчальних закладах здійснюватиметься за програмами:

«Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Українознавство 1–4 класи» (автори: Кононенко П.П., Присяжна Т. М.), рекомендовано Міністерством освіти і науки України, лист № 1/II-3518 від 30.07.08;

«Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Українознавство 5–12 класи» (автори: Кононенко П.П., Касян Л.Г., Семенюченко О.В.), рекомендовано Міністерством освіти і науки України, лист № 1/II-3517 від 30.07.08.

Розроблено **Програму виховання дітей дошкільного віку «Українотворець» (автори: Кононенко П.П., Касян Л.Г., Семенюченко О.В.),** яку рекомендовано Міністерством освіти і науки України, лист № 1/II-3516 від 30.07.08. для впровадження в дошкільні навчальні заклади.

Програми можна замовити в **Українському агентстві інформації та друку «Рада» (03148, м. Київ-48, вул. Сосніних, 3; тел./факс (044) 273-67-94).** З приводу замовлення звертатися за тел./факс (044) 273-67-94.

Кошти переказувати на розрахунковий рахунок 2600212898001 в АБ «Київська Русь» МФО 319092, код ЄДРПОУ 30784009.

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ!

*Повідомляємо Вам,
що виданню «Українознавство»
присвоєно передплатний індекс 91509.*

*Журнал включено до «Каталогу видань
України» на 2009 рік.*

Міністерство освіти і науки України
науково-дослідний Інститут українознавства

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ
25 – 27 листопада 2009 р.

у Науково-дослідному інституті українознавства МОН України відбудеться
Міжнародний конкурс з українознавства для студентів та молодих учених.

Проблематика конкурсу:

українознавство ХХІ століття: концепції, школи, напрями

Конкурс передбачає два етапи:

I етап – заочний – до 15 жовтня 2009 р.: *підготовка науково-дослідної роботи з проблематики конкурсу*. За результатами рецензування надісланих конкурсних робіт буде визначено учасників очного туру конкурсу.

II етап – очний – 25 – 27 листопада 2009 р., м. Київ: *захист попередньо прорецензованої науково-дослідної роботи, Інтернет-олімпіади з українознавства та української мови, українознавчі майстер-класи за різними напрями.*

Конкурс має відкритий характер, проводиться на добровільних засадах. До участі в конкурсі запрошуються студенти вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації, магістранти, аспіранти, молоді вчені з України та зарубіжжя.

Роботи потрібно надіслати до **15 жовтня 2009 р.** за поштовим штемпелем на адресу:

*Науково-дослідний інститут українознавства МОН України,
відділ філософії освіти та освітніх технологій,
вул. Ісаакяна, 18, к. 301, м. Київ, 01135
Тел./факс **236-01-02***

Вимоги до конкурсних досліджень:

1. До розгляду приймаються роботи, написані українською мовою (для учасників із-за кордону допускається виконання робіт англійською і російською мовами).

2. Титульні аркуші науково-дослідних робіт, що подаються на конкурс, не повинні містити жодного посилання на авторів роботи. Інформація про учасників конкурсу та наукових керівників робіт наводиться у заявці-анкеті.

3. Роботи приймаються в такому вигляді: машинопис (інтервал – 1,5), комп'ютерний набір (шрифт Times New Roman – 14 pt, інтервал – 1,5).

4. Обсяг науково-дослідної роботи – 25 – 30 сторінок.

5. У кінці роботи обов'язково зазначаються використані джерела та перелік літератури.

6. Науково-дослідна робота оцінюється за такими критеріями:

- оригінальність;
- актуальність;
- глибина розкриття теми;
- обґрунтованість висновків власного дослідження.

7. Схвалюється використання сучасних українознавчих праць (90-х років ХХ – початку ХХІ ст.); посилання на матеріали сайту НДІУ (www.rjus.kiev.ua), електронного фахового видання – журналу «Українознавство» (www.ualogos.kiev.ua); підготовка презентаційних матеріалів, узагальнювальних таблиць, схем, діаграм, фотографій для представлення результатів власного дослідження.

Роботи, які надійдуть несвоєчасно, не будуть відповідати тематиці конкурсу, оформлені з порушенням встановлених правил як щодо самої роботи, так і заявки-анкети учасника, до участі в конкурсі допускаться не будуть.

Оргкомітет